Marzena Krysztof-Zarzycka

Koordynacja wzrokowo-ruchowa

Spis treści

1. Wstęp 1
2. Symptomy zaburzeń koordynacji wzrokowo-ruchowej 2
3. Funkcjonowanie dziecka z zaburzeniami koordynacji wzrokowo-ruchowej 2
4. Bibliografia 4

1. Wstęp

Koordynacja wzrokowo-ruchowa jest niezmiernie ważnym elementem w procesie nabywania umiejętności, a także spełniania kryteriów do podjęcia obowiązku szkolnego. Cechuje się przede wszystkim tym, że dziecko powinno mieć zharmonizowaną pracę ruchów gałek ocznych z ruchami całego ciała. Koordynacja wzrokowo-ruchowa kształtuje się w całościowym rozwoju psychomotorycznym dziecka i nie jest czynnikiem wrodzonym. Dlatego też ważne jest, aby od najmłodszych lat dziecko było stymulowane do wszelkiego rodzaju zabaw, zwłaszcza ruchowych.

W procesie nabywania współpracy pomiędzy oczami a ruchem całego ciała to właśnie rozwój ruchowy dziecka odgrywa zasadniczą rolę. W wieku przedszkolnym, czyli między 3. a 6. rokiem życia, dziecko bardzo intensywnie doskonali koordynację tułowia i kończyn. Proces ten jest bardzo złożony, ponieważ obejmuje nie tylko harmonijną współpracę różnych grup mięśniowych w momencie wykonywania jakiegokolwiek ruchu przez dziecko, lecz także momenty zwalniania napięcia mięśni, aż do całkowitego zaprzestania ruchu.

Dzieci, które mają słabo rozwiniętą koordynację wzrokowo-ruchową, mogą przejawiać trudności w:

- samoobsłudze, czyli w samodzielnym ubieraniu się, posługiwaniu się sztućcami,
- zabawach grupowych, gdzie trzeba złapać, rzucić, kopnąć, np. piłkę, woreczek,
- rysowaniu, malowaniu, wycinaniu, pisaniu, czytaniu,
- posługiwaniu się narzędziami i przedmiotami codziennego użytku,
- staniu na jednej nodze, jeździe na rowerze czy hulajnodze.

2. Symptomy zaburzeń koordynacji wzrokowo-ruchowej

Symptomy zaburzeń koordynacji wzrokowo-ruchowej można zauważyć już u najmłodszych dzieci. W wieku niemowlęcym, czyli od urodzenia do końca pierwszego roku życia, dzieci nie raczkują, zazwyczaj gorzej utrzymują równowagę w pozycji siedzącej i stojącej, co może być spowodowane również dysfunkcjami neurologicznymi lub słabą integracją innych układów, takich jak: układu przedsionkowego, proprioceptywnego, dotykowego, jak również nie w pełni zintegrowanych odruchów.

W wieku poniemowlęcym dzieci te mogą: nie przejawiać zainteresowania rysowaniem, mieć problemy z naśladowaniem ruchu linii prostej w pionie i poziomie, nie umieć narysować koła. Dziecko może przejawiać również liczne problemy w zabawach manipulacyjnych.

W wieku przedszkolnym wyżej wymienione objawy zazwyczaj nasilają się. Dziecko w znacznym stopniu może mieć obniżoną sprawność ruchową w zakresie ruchów całego ciała, co będzie uwidaczniało się tym, że np.: słabo biega, skacze, nie utrzymuje równowagi, jest niezdarne, nie lubi układać budowli z klocków, przejawia niechęć do rysowania, w tym wypadku będzie miało kłopoty z narysowaniem kwadratu, krzyża, trójkąta. Rysunki dziecka mogą być bardzo ubogie treściowo i prymitywne w formie. Może wystąpić uboga kolorystyka. Ponadto mogą się pojawić kłopoty z układaniem puzzli, mozaiki, układanek wg wzoru.

Okres szkolny znacznie nasila występowanie już istniejących objawów u dziecka. **Dodatkowo mogą pojawić się zaburzenia emocjonalne** wynikające z problemów w kontaktach rówieśniczych. Inne dzieci widząc nieporadność ruchową, zwłaszcza uwidaczniającą się na zajęciach sportowych, mogą nie akceptować i odtrącać dziecko z takimi problemami. W tym okresie wzrasta u dziecka świadomość, a co za tym idzie – ocena własnych umiejętności i kompetencji. Dziecko zaczyna porównywać się z innymi, często uzyskuje gorsze wyniki w pracy ze względu na wolniejsze tempo spowodowane niezgrabnością ruchową. Przez to znacznie spada u dziecka samoocena. Może stać się wycofane i nie podejmować inicjatywy.

3. Funkcjonowanie dziecka z zaburzeniami koordynacji wzrokowo-ruchowej

Deficyty w funkcjonowaniu koordynacji wzrokowo-ruchowej mogą również negatywnie wpływać na funkcjonowanie dziecka w ramach rozwoju poznawczego. Ze względu na brak koordynacji w powiązaniu ruchów gałek ocznych z ruchami np. rąk, dziecko może gorzej pisać. Pismo dziecka może przejawiać cechy zaburzeń grafomotorycznych (patrz: rozdział *Problemy z grafomotoryką*). W takim wypadku może funkcjonować typowo jak dziecko z zaburzeniami grafomotoryki. W znacznym stopniu może ulec

u dziecka pogorszenie – ogólnie rzecz mówiąc – funkcji językowych. Dziecko może wolniej i słabiej czytać oraz pisać. Ponieważ zaburzona jest nie tylko integracja wzrokowo-ruchowa (funkcje ruchowo-wzrokowe w połączeniu ze sobą), lecz także jako podstawowy element pojedyncze funkcje (wzrokowe i ruchowe) w izolacji, w czasie samodzielnej pracy. Dlatego problem ten można rozpatrywać indywidualnie, czyli każdą zaburzoną funkcję z osobna. Ponieważ zaburzone są funkcje wzrokowe, dziecko będzie przejawiało problemy związane z analizą i syntezą wzrokową, jak również pamięcią wzrokową. Może również przejawiać trudności z orientacją w przestrzeni jako nakładający się lub współwystępujący problem.

W problemie związanym ze słabym funkcjonowaniem koordynacji wzrokowo-ruchowej ważnym elementem jest również to, że **dziecko nie posiada umiejętności w przechodzeniu z jednego ruchu do następnego**, brak jest płynności ruchu. Ruch u dziecka często jest przerywany, skaczący, chaotyczny. W kombinacjach i w sekwencji ruchu dziecko często się gubi. Dlatego też często preferuje pracę np. tylko jednej ręki, a nie obu.

Bardzo istotnym elementem, który może negatywnie wpływać na funkcjonowanie edukacyjne dziecka, mogą okazać się dość często pomijane, ale niezwykle, jak się okazuje w praktyce istotne, nie w pełni zintegrowane odruchy. Jeśli u dziecka można zaobserwować objawy niewygaszonego np. asymetrycznego tonicznego odruchu szyjnego, to takie dziecko może mieć problemy z przekraczaniem linii środkowej ciała, a co za tym idzie, z przenoszeniem przedmiotu z jednej ręki do drugiej i manipulowaniem nim. Dziecko też z tego powodu może nie mieć preferencji odnośnie do tego, którą ręką lub nogą woli pracować. Na zajęciach w klasie najbardziej rzucające się w oczy będzie to, że za każdym razem, kiedy dziecko będzie pisało, rysowało i kiedy będzie chciało obrócić głowę, aby spojrzeć na kartkę, jego ramię będzie się prostowało, a palce będą dążyły do rozwarcia. Taka sytuacja będzie niekorzystnie wpływać na całościowy proces pisania, jak również czytania. Tu mogą pojawić się słabo rozwinięte ruchy wodzenia wzrokiem. Toniczny odruch błędnikowy w początkowym rozwoju psychomotorycznym dziecka może zaburzyć, a także powstrzymać je przed raczkowaniem, co w oczywisty sposób przeniesie się na funkcjonowanie ruchowe dziecka, ponieważ nie będzie ono w sposób naturalny nabywało umiejętności koordynowania ruchu rąk i oczu. Odruch ten pełni funkcje kontroli ruchów głowy i wpływa też na poczucie prawidłowej równowagi, a to jest niezbędne do automatycznego funkcjonowania innych układów. I tak też w znaczącym stopniu będzie wpływał na funkcjonowanie dziecka pod względem zaburzeń wzrokowo-motorycznych. Dziecko będzie miało problemy z percepcją wzrokową, problemy z wyczuciem w przestrzeni, będzie przejawiało niechęć do sportów, a tym samym do zajęć wychowania fizycznego w szkole.

Tak jak zostało nadmienione wcześniej, niezintegrowane w pełni odruchy wpływają negatywnie na funkcjonowanie innych układów, w tym układu przedsionkowego, proprioceptywnego czy dotykowego. Jeśli weźmiemy pod uwagę zaburzenia wynikające

ze złej lub nieprawidłowej integracji wymienionych układów, proponowaną terapią będzie u tych dzieci terapia integracji sensorycznej.

Biorąc pod uwagę wszystkie negatywne czynniki, które dostrzega dziecko u siebie, nie jest dziwne to, że nabiera niechęci do wykonywania czynności, z którymi ma problem. Dlatego ważne jest, aby mu w odpowiedni i przemyślany sposób pomóc.

4. Bibliografia

Bogdanowicz M., *Integracja percepcyjno-motoryczna. Teoria, diagnoza, terapia*, CMPP-P MEN, Warszawa 1997.

Bogdanowicz M., *Metoda Dobrego Startu*, WSiP, Warszawa 1965.

Bogdanowicz M., *Przygotowanie do nauki pisania*, Harmonia, Gdańsk 2006.

Brejnak W., Zabłocki K.J., *Dysleksja w teorii i praktyce*, Warszawski Oddział PTD, Warszawa 1999.

Czajkowska I., Herda K., *Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole. Psychologia, Pedagogika*, WSiP, Warszawa 1989.

Dąbrowska-Jabłońska I., *Terapia dzieci i młodzieży. Metody i techniki pomocy psycho-pedagogicznej*, Impuls, Kraków 2006.

Domagalska M., *Odczuwam – Patrzę – Działam*, Adsum, Kraków 2004.

Frostig M., Horne D., *Wzory i obrazki 1, 2, 3,* Pracownia Testów Psychologicznych PTP, Warszawa 1986.

Goddard S., *Odruchy, uczenie i zachowanie*, Międzynarodowy Instytut Neurokinezjologii i Integracji Odruchów, 2004.

Kaja B., *Zarys Terapii Dziecka*, Akademia Bydgoska, Bydgoszcz 2001.

Maas F.V., *Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej,* WSiP, Warszawa 1998.

Skibińska H., *Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi z trudnościami w pisaniu i czytaniu*, Akademia Bydgoska, Bydgoszcz 2001.

Tymichova H., *Ćwiczenia rozwijające sprawność ruchową ręki i koordynację wzrokowo-ruchową*, Glottispol, Gdańsk 2004.

Pętlewska H., *Przezwyciężanie trudności w czytaniu i pisaniu*. *Terapia pedagogiczna,* Impuls, Kraków 2003.

Skorek M., *Terapia pedagogiczna,* t. I i II, Impuls, Kraków 2005.

Skorek M., *Rysowane wierszyki*, Impuls, Kraków 2000.

Zakrzewska B., *Każdy przedszkolak dobrym uczniem w szkole. Psychologia, Pedagogika*, WSiP, Warszawa 2003.

Zakrzewska B., *Trudności w czytaniu i pisaniu*, WSiP, Warszawa 1996.